

Elkartasun-senean hezteko esku-hartze
pedagogikoko proposamena

Mundua eskolan Eskola munduan

Irakasleen prestakuntzarako eta ikasleekin Tutoretzan
edo Lehen Hezkuntzako 5. eta 6. mailetako eta
DBHko Gizarte-Zientzietako irakasgaien egin
beharreko lanerako modulu didaktikoa

1. koaderno

Aurkezpena

Atarikoa

I. Xedea

Dokumentazio hau Eusko Jaurlaritzako Giza Eskubide, Bizikidetzeta eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiaren, Garapenerako Lankidetzaren Euskal Agentziaren eta Hezkuntza Sailaren arteko lankidetzaren emaitza da.

Lankidetzeta horrek helburu zehatza dauka: elkartasun-senean hezteko esku-hartze pedagogikoko proposamen bat eskaintzea, bai irakasleen prestakuntzarako, bai ikasleekin Tutoretzan edo Lehen Hezkuntzako 5. eta 6. mailetakoa eta DBHko Gizarte-Zientzietako irakasgaiari egin beharreko lanerako.

Aurkezten den proposamenaren xedea da esperientzia pilotu baterako oinarri izatea. Ebaluatu ostean, materiala prestatuko da, gehiago zabaltzeko eta hedatzeko. Modulu didaktiko baten itxura hartzen du, eskola-programazioan esparru espezifiko batera mugatuta eta helburu jakin baterako zuzenduta txertatzea aurreikusten delako.

Modulu didaktiko honi “Mundua eskolan – Eskola Munduan” jarri diogu izena. Izenburu horren helburua da azpimarra eta arreta elkarren osagarri diren bi planotan jartzea. Alde batetik, ikastetxe, auzo, udalerrri edo eskualde bakoitzean munduko leku guztietatik datozen pertsonak daukagu: *Mundua eskolan*. Bestalde, ikastetxe bakoitza mundu globalaren zati da, mundu horretan txertatzen da eta bere errealitatean elkarreraginean aritzen da: *Eskola munduan*.

Munduaren eta eskolaren, eskolaren eta munduaren arteko bidegurutze horretan, elkartasuna funtsezko pieza bat da, eta hezkuntzaren esparruan modu espezifikoan arakatzea merezi du. Elkartasuna ganga-giltzarria da, eta giltzarri hori agertzen denean ezartzen da bizikidetzako orekaren eta desorekaren arteko aldea, giza eta gizarte harreman bidezkoen ordenaren eta desordenaren artekoa.

II. Diagnostiko orokor bat

Azken urteetan, aldaketa sakonak izan dira eremu guztietan. Instituzioen, politikaren, gizartearen, be-lanaldien, migrazioen eta abarren krisiak bizi ditugu. Gainera, krisi ekonomiko larria jasan dugu, eta krisi horrek ondorioak izan ditu arlo guztietan. Hori guztia gurutzatu egiten da eta aldatzen ari den testuinguru bat sortzen da.

Politika publikoen eremu guztiei eragin dien mundu batean eta aldaketa-garai batean bizi gara. Arazoak eta erronkak zeharkakoak dira eta hainbat tximeleta-efektu gertatzen da sarritan. Eusko Jaurlaritzaren 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planak dioenez, bai munduan bai gure gizartearen, “XXI. mende-ko errealitatera egokitzen diren kezkek biltzen dituen agenda berri bat sortu da”. “Bizikidetzan edo hezkuntzan aniztasuna eta elkartasuna bezalako balioen kudeaketarekin lotutako eztabaidak dira, eta puri-puritan daude”.

Eztabaida horiek zenbait errealitateetan irudikatzen dira: migratzaileak, errefuxiatuak, berdintasunik eza eta pobrezia, ingurumenaren erronka, erlijio- edo kultura-aniztasuna, genero-zuzentasuna, LGTB pertso-nak, bazterkeriaren eta bidegabekeriaren forma berriak, nazioarteko terrorismoaren mehatxuei edo gerrei eman beharreko erantzunak eta denetariko indarkerien beste adierazpen ireki batzuk.

Planak berak adierazten duenez, “azaleratzen ari diren errealitate horiek ez dira oinarritzen diskurtso irmo batean. Lur labainkorrean mugitzen dira, eta momentura arte eztabaidaezintzat genituen printzipioak zalant-zan jartzen dituzten jarreraren arteko hainbat eztabaida eragin dituzte, zeinek oinarrizko balio, eskubide eta askatasunen inguruko kontsiderazioari eragiten baitiote”.

Etorkizun hurbilera begira, hori oinarri-oinarrizko azterketa baterako gakoa da. Kontuan hartu behar da giza duintasuna, giza eskubideak edo elkartasuna zalantzan jarritako erreferentziak direla hierarkikoki maila handiagoko printzipio gisa bizikidetzan, eta hala jarraituko dutela etorkizunean.

Munduaren joko-taularen alde batetik –alegia, politikaren eta botereen aldetik–, giza eskubidearen eta elkartasunaren garrantzia ideologia baten inguruan antolatutako beste balio batzuen mendeko erreferen-tzia gisa soilik onartzen da eta onartuko da. Ideologia horren euskarria, azken batean, individualismoa da. Daithekeena da giza eskubideak defendatzea, eta, horren ondorioz, elkartasunaren betebeharra izatea XXI. mendeko lehen hamarkadetako lan handia.

Bi grabitate-zentroren arteko gizarte-, politika- eta ideologia-borroka bat da: indibidualismoa edo elkartasuna. Jokoan dago hurrengo hamarkadetan munduaren grabitate-zentroak elkartasunaren ardatzerako joera izango duen, edo, aitzitik, indibidualismoaren ardatzean sakonduko duen, bai herri-tarren kontzientzietan duen proiektioan, bai tokiko, nazioko edo nazioarteko politikaren eremuetan irudikatzen denean.

Modulu didaktiko hau indibidualismoaren eta elkartasunaren arteko borrokaren testuinguru horretan kokatzen da. Hezkuntzaren esparrutik bere harri-koskorra jartzen saiatzen da elkartasunaren aldetik. Hori guztia, sinetsita mundu honek, elkartasuna ezerean gainetik hautatu ezean, bidea irekiko diola nolabaiteko lege primario bati, zeinetan, elkartasunaren arrazoiaren aurrean, nagusi izango baitira berekoikeriaren eta indibidualismoaren bulkadak. Elkartasuna da eredu jasangarri baten oinarria.

III. Mundua eskolan - Eskola munduan hezkuntza-moduluaren edukia

Hezkuntza-material hau hiru koaderno biltzen dituen karpeta batean aurkezten da. Hiru koaderno horiek modulu didaktiko hau modu erraz eta lorgarri batean burutzeko beharrezkoa den dokumentazio guztia eskatzen dute, bere planteamenduaren sakonera galdu gabe.

- 1. koaderno. Aurkezpena

Lehenengo dokumentu honek materialaren multzoa aurkezten du, material horren zergatia, edukia eta helburua azaltzen ditu. Zein esparrutan eta hezkuntza-testuingurutan kokatzen den azaltzen du, eta garatzeko modua orokorrean aurreratzen du.

- 2. koaderno. Esparru teorikoa

Bigarren dokumentu honetan modulu didaktiko honen esparru teorikoa ezartzen duten testuak biltzen dira. Irakasleentzat prestatutako materiala da. Hiru atal handi garatzen ditu: oinarri kontzeptualak, planteamendu pedagogikoa eta estrategia didaktiko nagusiak. Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsala dakarren eranskina gehitzen da.

- 3. koaderno. Laneko plana

Azken dokumentu horrek jarduketa-programa zehatza lantzen du. Bi atal dauzka: lehenengoz, 55 minutuko bi saio dauzkan prestakuntza-proposamen bat, ikastetxe bakoitzeko irakasle guztientzat irekia; eta, bigarrenez, oinarritzko proposamen bat, ikasleekin Tutoretzan edo Lehen Hezkuntzako 5. eta 6. mailetako eta DBHko Gizarte-Zientzietako irakasgaien egin beharreko lanerako. Ikasleekin lan egiteko proposamen hau "oinarrizkoa" dela azpimarratu behar da; izan ere, behin inplementatu ostean, komenigarritzat jotzen den saio guztietan errepikatu, garatu eta ugaritu ahal den eredia jartzen du eskura.

IV. Modulu didaktiko honen ezaugarri bikoitza

Proposamen honen zentzuak eta edukiak bi ezaugarri espezifiko dauzka; ezaugarri horiek azpimarratzea merezi du. Lehenengoz, laneko planak irakasleen prestakuntzarako proposamen bat eta ikasleekin jarduteko proposamen bat osatzen ditu. Ekimen honen txanponaren bi aldeak dira. Egin ahal den eta norabide bikoitza duen ahalegina. Bigarrenez, irakasleentzako prestakuntza-atala nahiz ikasleekin egin beharreko lana estrategia didaktiko berean oinarrituko dira, lekukotasunean, alegia.

Irakasleentzako prestakuntza-proposamenaren kasuan hiru lekukotasun eskaintzen dira; horretarako, idazki bat eta bideo bat erabiltzen dira, eta gainera GKEekin egindako lanean edo lankidetzan eta elkartasun jardueretan esperientzia duen pertsona baten presentzia ere bai. Laburbilduz, elkartasun-bizipenaren hainbat lekukok emandako lekukotasun bizia entzun behar da.

Ikasleekin egin beharreko laneko planean ere, tresna didaktiko nagusia zuzeneko lekukotasuna da. Gaur egungo testuinguruan, antipoda geografikoak eskuragarri ditugu, hurbil. Gure eskualdean bertan munduko hainbat lekutako pertsonak eta lekukoak aurki ditzakegu. Errealitatean tokiko eta munduko eremuak eskura daude. Guk bi aukera ditugu: errealitate horri bizkarra ematea ala errealitate horri gerturatzen saiatzea. Atea jo, eta planetako auzokideak ezagutzeko interesa adieraz dezakegu. Proiektu honek proposatzen du pertsona desberdinegan hurbiltzeak –ezagutzeko eta esaten dutena entzuteko– hezkuntza-tresna izan behar duela.

V. Konpromiso bat betetzea

Ekimen hori hezkuntza tresnen eraikuntza ordenatu baten prozesu baten ondorioz sortu da. Prozesu horrek lau erreferentzia ditu, gutxienez: Heziberri plana, 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana, Gogora Institutuaren Jarduera Plana (2018-2021) eta, azkenik, Giza eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Hezkuntza-programa Osagarria (2017-2020).

• Heziberri 2020 Planaren barruan, Gizarte Zientzien curriculumaren planteamendu espezifikokoak ildo batzuk ezartzen ditu, lau ardatz handitan labur daitezkeenak:

- Eskubideen urraketa: zergatik ez diren betetzen eskubide unibertsalak.
- Giza eskubideak esanbidez onartzea.
- Diskriminazio eta bidegabekeria soziala esanbidez baztertzea.
- Egoerarik ahulenean dauden herriekiko eta, bereziki, barne-askatasunen zapalkuntzaren edo nazioarteko bidegabeko harreman ekonomikoen biktima direnekiko elkartasuna.
- Gizarte-balio aitortuak, balio nagusiak eta giza eskubideak. Erantzukizun pertsonala eta soziala.
- Altruismoa/Elkartasuna versus individualismoa.
- Lankidetzaren garrantzia euskal gizartean.

Ardatz horiek tutoretzan nahiz Lehen Hezkuntzako 5. eta 6. mailetako gizarte-zientzietako irakasgaietan eta DBHn aplikatu ahal dira.

• 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren 9. ekimenean jasota daude Eusko Jaurlaritzak hezkuntza arloan egin nahi dituen jarduketak, eta bizikidetzari eta giza eskubideei lotutako kultura sustatzeko plan globalaren zati dira. Hezkuntzaren arloan, bizikidetzari eta giza eskubideei lotutako hezkuntza indartzeko programa bat garatzea ezarrita dago planean, hainbat ardatzekin. Modulu didaktiko honek ardatz horietako biri jarraitzen die; hona hemen ardatz horiek: (1) arrazismoaren eta etiketa kolektiboari lotutako diskriminazioaren prebentzioa, eta (2) bidegabekeriaren eta bazterkeriaren aurrean enpatia eta elkartasuna sustatzea.

• Garapenerako Lankidetzaren Euskal Agentziaren Garapenerako Lankidetzaren 2018-2021 aldirako IV. Gida Planak ezartzen duenez, “Lehentasunezkoa da, halaber, lankidetzaren politikak eta haiek behar duten inplikazioa errealitate izatea herritar guztientzat. Askotariko agenteak eta, oro har, herritarrak inplikatzen, apustu irmoa egin behar da gizarte-eraldaketarako hezkuntzaren eta komunikazioaren alde, garapeneraren arazoei toki-mailan eta maila globalean aurre egiteko erantzunkidetasunaren inguruko pertzepzioak moldatu ahal izan daitezkeen. (...) Gizarte-eraldaketarako hezkuntzak, edozein egoeratan egiten dela ere, pentsamendu kritikoaren sorrera eragiten du, eta gizarteari, norberaren bizitzari eta inguruneari dagokienez arduraz jokatzeko pertsona jakitun eta ahaldunduen ekintza sustatzen du, bizi diren errealitatea eraldatu nahi duten herritar globalak osatzeko. Eta, hori guztia, elkartasunaren eta giza eskubideen defentsaren balioetatik abiatuta, toki-eremuaren barruan eta eremu globalarekin lotuta, maila individual eta kolektiboan.”

Garapenerako Lankidetzaren Euskal Agentziak, bere IV. Gida Planaren bitartez, “(...) (H)ABIAN 2030 Gizarte-eraldaketarako-Hezkuntzaren Estrategiaren eta gure ARAR 2017-2020 Ekintza Planaren esparruan, GLEA erakunde hezitzaile gisa sustatzearen” aldeko apustua egiten du.

Hezkuntza-modulu hau, aurreikusitako jarduketa-ardatzetatik hirutan kokatzen da, gutxienez; hona hemen ardatz horiek: “Giza eskubideak”, “Afrika” eta “Ezagutza eta ikaskuntza sortzea”.

• Horrekin batera, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planean aurreikusitakoa garatuz, Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiak “Giza Eskubideen, Bizikidetzaren eta Lankidetzaren Hezkuntza-programa Osagarria (2017-2020)” aurkeztu zuen, 2017ko ekainaren 29an. Bere bigarren proiektua “Mundua eskolan” da, eta hirugarren proiektuaren izenburua “Eskola Munduan” da. Modulu didaktiko honek ekimen bakar batean elkartzen ditu bi aurreikuspen hauek.

Beraz, konpromiso bat betetzen ari gara, dokumentatuta eta justifikatuta dagoena hainbat jarduera-ildotan egindako lanean; jarduera-ildo horiek hezkuntza-unibertsoan elkartzen dira, hezkuntzaren esparruan elkartasuna lantzea egokia dela iritzita.

1. Hezkuntza-helburuak

Hezkuntzaren esparru horretan, Eusko Jaurlaritzak Legegintzaldi honetarako aintzat hartu dituen erronka estrategikoetako bat honako hau da: giza eskubideen hezkuntza-proiektua sendotzea, giza duintasunaren irizpide pedagogikoan oinarritua eta bakearekiko, aniztasunarekiko eta elkartasunarekiko konpromisora bideratua, enpatiaren aldeko hautua aintzat hartuta. Ikuspuntu praktikotik, erronka horrek konpromiso zehatza dakar: hezkuntza-tresnak sortzea, bai eta bizikidetzaren arloan konpontzeke dauden edo sortzen ari diren erronkei aurre egiteko elkarrekintzak sortzea ere, gizarte- eta hezkuntza-arloan.

Zorionez, ez gara hutsetik hasi. Euskal hezkuntzan aspaldi landu dira giza eskubideak. Lan-proposamen honen abiapuntuan, aintzat hartu behar da azken hamarkadetan elkartasunerako hezkuntzaren arloan egindako lana. Arrazoi horregatik, modulu didaktiko honek ez du hutsune bat betetzen; aitzitik, lan-ildo bat sendotzen du. Geure hezkuntza-sisteman jada egiten ari den lan hori osatu behar duen indargarri baten proposamena da.

1.1. Helburu orokorrak

- Hezkuntza-modulu honen lehenengo helburu nagusia da arrazismoaren eta etiketa kolektiboei lotutako diskriminazioaren prebentzioan laguntzea. Lan-proposamen honen bidez lortu nahi da ikasleek uler dezatela zer esan nahi duen pluralismoaren kulturak, diferentea dena ulertzearen bizipena izan dezatela, eta aniztasuna esperientzia gisa eta aukera aberasgarri gisa har dezatela. Zuzeneko lekukotasunaren estrategia didaktikoaren norabidea helburu nagusi horretara doa.
- Bigarren helburu nagusia da enpatiaren eta elkartasunaren hezkuntza-esperientzia sustatzea. Lehenengoz, ikasleari baliabideak eskaintzen zaizkio, bere buruari galde diezaion eta erantzunak bilatu ahal izan ditzan, bidegabekeriaren, bazterketaren eta sufrimenduen zergatiak buruz, eta horren guztiaren aurrean izan dezakeen jarrerari buruz. Testuinguru horretan, eta bigarrenaz, modulu didaktiko honen helburua da hezkuntza-esperientzia bikoitza sustatzea: enpatia sentitzea pertsona bakoitzaren barruan dagoen gaitasun espezifikoa gisa eta unibertsalki humanoa den gaitasun gisa, eta elkartasuna gure hautaketa-ahalmenean kokatzen den aukera dela ulertzea.

1.2. Helburu espezifikoak

Bi helburu nagusi horietan oinarrituta, hauek dira helburu espezifikoa nagusiak:

- Pentsamendu kritiko eta analitikoarekin lotutako konpetentziak eta trebetasun sozialak eta talde-lana garatzea.
- Herritar arduratsuen sentimendua bultzatzea eta errealitatea aztertzen ikastea, sufrimendua eta bidegabekeria gugandik hurbil nahiz munduan bereizteko.
- Ikasleei laguntza ematea, historia ulertzeko entzutearekin zerikusia duten iturri desberdinak kontsultatu behar direla uler dezaten:
 - ikasgelan ahozko lekukotasunekin lan egiteko aukera zabaltzea.
 - eskolan belaunaldi arteko ikaskuntza bultzatzea.
- Ikasleen bizitzaren testuingurutik hurbil dauden baliabideak ahalik eta gehien aprobetxatzea, adibidez gure istorioen aldean oso diferenteak diren istorioak dituzten pertsonen lekukotasunak entzutea.
- Giza eskubideak zer diren eta gerraren, indarkeriaren, bidegabekeria handien, migrazio-mugimenduen, bazterketaren edo aniztasunaren aurrean eskubide horiek zer esangura duten jakitea.
- Gure sentikortasuna garatzea besteen minaren aurrean ezikusiarera ez egiteko, besteen sufrimenduari adi egiteko eta sufritzen ari denari laguntzeko gai izateko.
- Errealitatea hobetzeko gure esku dagoena egitearen konpromisoa esperimendatzea.

2. Proposamen hau Oinarrizko Hezkuntzako curriculumean egokitzea

Erreferentzia saihestezin gisa hartzen badugu gaitasunetan heztea eta bere garaian UNESCOren XXI. menderako hezkuntzari buruzko Nazioarteko Batzordeak, Jacques Delors buru zela, ezarritako erreferentzia, egiaztatu ahalko dugu modulu didaktiko honen helburuek hezkuntzaren lau zutabeak garatzen dituztela, eta gainera funtsezko nukleoan zutabe horietako bakoitzarekin bat datozela:

- Ezagutzen ikastea: informazioaren eskuragarritasuna sustatzea beharrezkoa da, baita jakin-mina, etengabe ezagutzearen gogobetetasuna eta nahia.
- Egiten ikastea: ikasketa espezifikotik harago komenigarria da egoera berriei aurre egingo duten eta talde-lana erraztuko duten gaitasunez jabetzea.
- Izaten ikastea: gizartearen aurrerabidea pertsona bakoitzaren sormenaren eta ekimenerako eta berrikuntzarako ahalmenaren mendean dago.
- Elkarrekin bizitzen ikastea: besteen ezagutza nahiz besteen historiaren, tradizioen eta espiritualtasunaren ezagutza garatzea, gero eta kulturantzagoak eta lehiakorragoak diren gizarteetan.

Hezkuntza-modulu hau hezkuntza-curriculumaren zeharkako gaitasunen garapenean ulertu behar da. Bestalde, Heziberri 2020 planaren barruan, Gizarte-Zientzien curriculumaren planteamendu espezifikokoak ezartzen duenez, hezkuntzako etapa horiek amaitzean ikasleek izan behar duten irteera-profilak hezkuntza-etapa horiek amaitzean, gure hezkuntza-sistemako ikasleek honelako gaitasunak garatuta izan beharko dituzte, gizarterako eta herritartasunerako konpetentziari dagokionez...

“Bizi duen inguruneaz jabetzen den herritarra izatea eta egoera hori onartzea, konpromisoa izanda eta elkartasuna adierazita; aintzat hartzea garaiko gizarteetako aniztasun soziala eta kulturala, eta, bereziki, egungo euskal gizartekoa, eta naturarekin, bere buruarekin eta gainerako pertsonekin harremanetan jartzeko era berrien bila aritzea, gizartea hobetu eta jasangarri bihurtzeko.”

Giza eskubideak izatea norberaren bizitzako eta gizarteko ekintzei eta egoerei buruzko iritziak osatzeko erreferente unibertsala eta norberak herritar gisa dituen eskubideak erabili eta betebeharrak betetzeko erreferentzia; eta parte-hartzeko, begiruneko, justizia sozialeko eta elkartasuneko jokabideak lantzea, balioetan oinarritutako demokrazia gauzatzeko.”

